

Siyasal İktidarların Kamufraj Örtüsü: Medya ve Gerçekliğin Yeniden Üretimi

The Camouflage Cover of Political Power: Media and Remanufacturing Reality

Barış YETKİN, Dr., E-posta: yetkinbaris@yahoo.com

Anahtar Kelimeler:

Siyasal İletişim,
Medya, Söylem,
Örtmece, Kamufraj.

Öz

Çeşitli nedenlerden dolayı kimi zaman, siyaset ve haber retorığının birbiriyle örtüştüğü ya da benzeştiği görülür. Siyasal iktidar ve medya ortak çıkarlar etrafında, çerçeveleme, metaforlaştırma, örtmece benzeri söylem stratejileri uygulanır. Kasıtlı ya da kasıtsız olarak devreye sokulan tüm bu stratejiler, bireylerin hesaplama sistemini sekteye uğratılması ve bilinçlerinin manipüle edilmesi işlevine sahiptir. Tüm bunlar, nihai olarak, ideolojik amaçlarına ulaşmak isteyen iktidar sahiplerinin ya da iktidara aday olanların siyasal kamufraj uygulamalarını desteklerler.

Bu kapsam içinde yer alan çalışmada, iktidar-medya ilişkilerinin bir sonucu olarak gerçekliğin imal edilmesi ve bu sahte gerçekliklerde ideolojinin söylemi kullanarak gizlenebildiği incelenmektedir. Siyasal iletişimin bütünü temsil edebilecek biçimde üretilen gerek siyasala gerek medyaya ait metinlerde örtmecelerin kullanım ve kamufrajın uygulanış biçimleri betimsel olarak belirlenmeye çalışılmıştır.

Keywords:

Political
Communication,
Media, Discourse,
Euphemism,
Camouflage.

Abstract

Sometimes for several reasons, politics and the news is seen as similar or overlapping of rhetoric. Political power and the media around common interests, with the framing, metaphorizing, implement discursive strategies similar euphemism. All these strategies that are activated intentionally or unintentionally have function of disrupted individuals' calculation system and manipulation of their consciousness. All these, ultimately, support to camouflage applications of power holders or candidates to power who want to achieve their ideological objectives.

Within this content of the work, it was investigated being manufacturing of reality by government-media relations and how it was possible to hide using the rhetoric of ideology within these pseudo-realities. The application of euphemism and camouflage in political communication that represents the totality of generated descriptive texts has been studied as the application of to determine.

Giriş

Siyasetçiler, geniş halk kitleleri içinden sıyrılıp, onların desteğini sağlayarak iktidar erkine sahip olabilmek için çeşitli siyasal iletişim stratejileri uyguladılar. Siyasal aktörler açısından işlevsel olan iletişim stratejilerinin başarıyla uygulanabilmesinde dil yaşamsal bir unsur olarak öne çıkar. Popülizm, propaganda, retorik gibi stratejiler hep dil üzerinden uygulamaya sokulur. Yalnızca kendileri için değil, aynı zamanda bağlı oldukları parti üzerinden temsil ettikleri ideolojiler ve gruplar için de olumlu ya da olumsuz algı oluşturabilmeleri dilin kullanım becerisine bağlı olur.

Tüm siyasal iktidarlar bilgi üretimini, işlenmesini ve dağıtımını denetlemek isterler. Devlet yönetim biçimi ne olursa olsun, iktidarın dağıtımını, paylaşımını, siyasal liderlerin meşruluğunun sağlanabilmesi için medyanın denetlenmesi gerekir. Bu gereklilik içinde medya kuruluşlarının işleyişinin, haber paradigmasının, gazetecilik meslek ideolojilerinin yanı sıra medya çalışanlarının düşüncelerinin iktidara göre biçimlendirilmesi önemli olur. Siyasal aktörler tarafından, Robert Entman'ın (2007) deyişiyle, medyanın “yakın markaj”a alınmasıyla iktidara uygun biçimde haber yapma pratiklerinde *çerçeveleme*, *önceleme*, *endeksleme*, *metaforlaştırma* gibi yöntemler kullanılmaya başlanır. Böylece, gerçekliğin (fact) bükülmesi, çarpıtılması, eğirilmesi (Özgen ve Bayraktar, 2014: 2) ile bireylerin algılama yolları ve davranışlarını değiştirecek yeni bir gerçeklik (factoids) yaratılır (Erdoğan, 2011: 385); gerçeğin üstü örtülür.

Bu yöntemlerin yanı sıra, gerçekliğin çarpıtılmasında en kullanışlı araçlardan bir diğeryse *örtmece*dir. Her toplumun kendine özgü çeşitli tabuları söz konusudur ve herkes gibi siyasetçiler de bu konulardan uzak durmaya çabalarlar. Amaç yönelimli olarak da ifade edilebilecek siyasal dilin örtmece aracılığıyla kullanımı, bir uzlaşma ya da fikir birliği oluşturmak, seçmenlerinin desteklerini sürdürmek, insanların düşüncelerini etkilemek ve potansiyel seçmenleri kendine çekmeyi içerir. Yazılan konuşma metinleri ve yorum içerikleri bilinçli biçimde ve belirli hedefe yönelik dikkatlice inşa edilir. Halkın kaygılarını ve hoşnutsuzluğunu oluşturacak konular hakkındaki böylesi söylemler, taraftarların desteklerini güçlendirirken, rakiplerin saldırılarını engellemeyi sağlar. Bu bakımdan, toplumun tamamının ya da bir kısmının hassas olduğu ya da hoşuna gitmediği konulara olan yaklaşım biçimleri yaşamsal önem içerir (Crespo-Fernandez, 2014: 5). Bu nedenle hassas konulardan zarar görmeden atlatma yollarından biri olan örtmeceler devreye sokulur. Örtmece (euphemism) ifadelerin, zıt olmasına karşın benzer biçimde kaba ifadelerin (dysphemism) kullanımı, okuyucu ya da dinleyicilerin algısını etkileme gücü sağlarken, siyasal iletişim yolunda amaçları üstünde bir kamufraj oluşturur.

Bağlantılı olarak, siyasal iletişim açısından farklı taktikler kullanarak kendi ideolojisini herkesin ortak düşüncesi olarak görmesini sağlamaya yarayacak ikinci kullanımı da bulunur. Siyasal aktörler amaçlarını *ad seçme*, *etiketleme*, *öfkede zaaf arama*, *oyun gizleme*, *tribünlere oynama*, *saptırma*, *kendi silahıyla vurma* vb. retoriksel tarzlara (Schopenhauer, 2012) ve uygulamaya koydukları siyasal etkinliklerini *değerlere hitap etme*, *idealleştirme*, *düşman icat etme* ve *başka hedefin ardına gizleme* gibi (kamufraj) taktiklere (Duverger, 1984) gereksinim duyarlar. Bir başka deyişle örtmece taktikler kullanarak, siyasetçilerin imajlarına, amaçlarına ve ideolojilerine karşı oluşabilecek

olumsuz tutumların, eleştirilerin önüne geçmenin yanı sıra, kendi hedeflerine ulaşmak için bazı konuları dikkatlerden kaçırmaya çalışabilmektedirler.

Medyanın ise, siyasal aktörlerin hassas oldukları ya da önem verdikleri konularda onların arzu ettikleri biçimde onların ideolojilerine uygun aynı stratejileri kullanması beklenmez. Özellikle, liberal düşünce içinde anaakım olarak tanımlanan kitle gazetelerinin, televizyon kanallarının ve benzeri mecraların kamu yararını gözettikleri, tarafsız oldukları kabul edilerek, haber medyasının iktidar çizgisinde yayın yapmadığı ileri sürülür. Siyasal iktidara yakın gazetelerin konumlarına uygun bir yayın politikası belirlemesi anlaşılır bir durumken, kitle gazetelerinin de bu yönde yayın yapması -en azından açıktan destek vermesi- beklenemez. Ancak eleştirel bakış açısında ise durumun tam tersi olduğu savunulur. Bu görüş dikkate alındığında, söz konusu verilen bu desteğin gönüllü olabileceği gibi -güncel uygulamada- siyasetin medya ve medya uzmanları üzerinde yoğun baskısı sonucu olduğu gözlemlenebilmektedir.

Siyaset, çeşitli yollarla medyada yer alacak haberler konularının çerçevelerini ve işleniş biçimini belirlemek ister. Çünkü Marcello Foa'nın (2006: 206) belirttiği gibi, siyasetçilerin ilgilerinin, kurallarının, düşüncelerinin savunulması yolu olan siyasal iletişim tarafı, partizan ve yanlıdır. Amaç doğrultusunda medya ürünlerini oluşturan yöneticilerden en alta kadar tüm düzeylerde yer alanların düşünce biçimlerini ve her türden iletişim metinlerini oluşturma dillerini kendilerine uygun hale getirmelerini isterler. Amaç yönelimli bu istek, kimi zaman doğrudan zorla olabileceği gibi, yaygın olarak *spin doktoru* olarak bilinen danışmanlar aracılığıyla gerçekleştirilir. Tüm uygulamaların sonucunda, iktidarın elde edilmesi, meşruiyetinin sağlanması, sürdürülmesi ve güçlendirilmesi için kendileri açısından olumlu, muhalifleri için olumsuz durumların işlenmesini -hatta gerçeğin üstünün örtülmesini, yeni bir gerçekliğin üretilmesini- gerektirir. Bu gereklilik çoğu zaman, medya aracılığıyla söylem üzerinden oluşturulmaya çalışılır.

Batı'nın bilimsel çalışmalarına bakıldığında tüm alanlarda çok sayıda nicel ve nitel araştırmaların yapıldığı görülür. Batı'daki bu bilimsel zenginlikten siyasal iletişim alanı da nasibini almıştır. Buna karşın, Türkiye'deki mevcut durum göz önüne alındığında, tatmin edici çalışmalar yapılmasına karşın, birçok konu gibi siyasal iletişim alanında da doldurulmayan boşlukların mevcut olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bireyin günlük kamusal yaşamında siyasetçiler tarafından üretilen doğrudan ya da medyanın aracılığıyla dolaylı olarak iletilen söylemlerin kamufraj işlevleri üstüne yapılan çalışmaların azlığı dikkat çekmektedir. Bu yazı, ideolojilerin söylemler aracılığıyla iktidar açısından olumlu ya olumsuz gerçeklerin üstünün nasıl örtüldüğünü betimsel olarak incelemektedir. Gerek siyasal aktörlerin gerekse habercilerin ürettikleri metinlerdeki siyasal dil kullanımı çerçevesinde ideolojinin gizlenmesi için işlevsel olan örtmecelerin kullanımını ve kamufrajın uygulanışını keşfetmeyi içermektedir.

Siyasal Medya İletişiminde Çerçevelemeler

Hükümetlerin vatandaşlarla giriştikleri siyasal iletişim içindeki hareket alanı, söylemi oluşturmaya katkı sağlayan, söylemin çerçevesini biçimlendiren ve sosyal sorumluluk

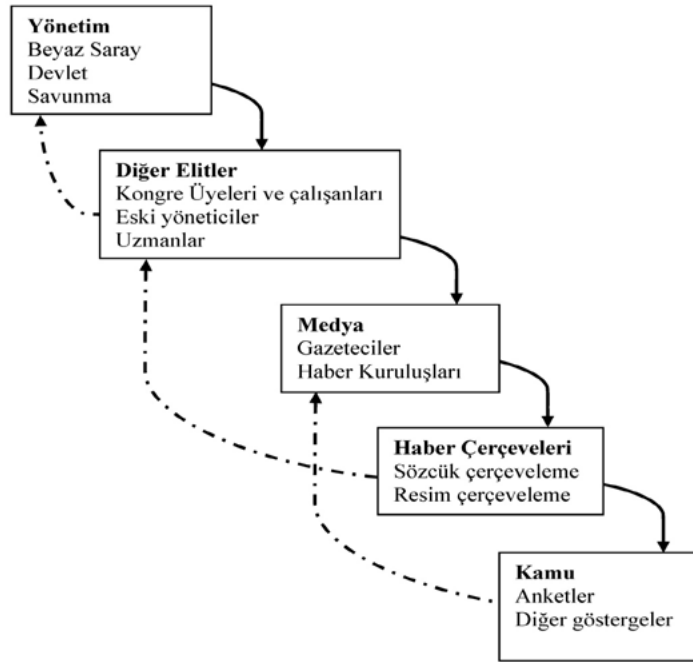
gerçekliğinin bölümleri biçiminde ortaya çıkar. Farklı hareket alanları, toplumsal olarak kurumsallaşan farklı konulardaki uygulama hedefleri ya da farklı işlevler arasındaki ayırım olarak anlaşılabilir. Siyasal eylem alanında yasama işlevi, kendini anlatma/sunma, kamuoyu üretme, parti-içi rıza geliştirme, reklam ve oy toplama, en iyi biçimde yönetimi yerine getirme ve anlatma/ ifade etme işlevleri (Wodak, 2003'ten akt. Yetkin, 2010: 28) siyasal bir iletişimi ortaya çıkarır.

Etkileşimci bir ilişki içinde iktidar, söylemin düzenlediği ve onun dışında var olamayan bilgiye, bilgi de iktidara eklemlenir: İktidarın işleyişi bilgi yaratır, biriktirir ve bunları kullanırken, bilgi de iktidar etkileri yaratır. İdeolojik anlamlar üzerine inşa edilen ve bilgiyle çift yönlü etkileşim içinde olan iktidar, geniş bilgi ağlarına gereksinim duyar (Foucault, 2007: 35; 82). Bu gereksinim, bir sistem, bir düzenek ya da bir mekanizma olarak işlemek için değil, kendini gizleyebilmek amacından doğar. Stuart Hall (1997: 118) da, iktidar ilişkilerinin oyun alanı içinde kalan bir anlam üreticisi olan medyanın bütünüyle ideolojik bir nitelik taşıdığını belirtir. Bu tanım içinde ideoloji, haber üretim sürecini etkileyen bir başka etken olarak devreye girer. Ancak bu olguya, haber biçimlenmesinde muhabirlerin ve editörlerin sahip oldukları ideolojilerin¹ etkileri (Entman, 2007: 167) de katılır. Bu nedenle siyasal aktörler, hem potansiyel rakiplerinden hem de ekonomik iktidar sahiplerinden önce iktidar kanalları üzerinde denetim kurma ve iktidar olma eğilimine girerler (McQuail, 2010: 125-126; Entman, 2007: 166). Çünkü devlet yönetiminde ortaya çıkabilecek olumsuzlukları ve iktidarın kötüye kullanımını ortaya çıkarma, haber verme, bu konularda bir tartışma alanı oluşturma, hükümetleri yine kamu adına denetim altında tutma ve hesap sorma kabiliyetine sahip medyanın (İrvan, 1994-1995: 76-77; Ringen, 2010: 376; Tokgöz, 1998: 49) ele geçirilmesi önemlidir.

Gazetecilik alanına yönelen tüm dış çevre etmenleri, bilgi üretimini biçimlendirir. Gerek siyaset gerekse sermaye çevreleri insanların ne hakkında düşüneceklerini zorlayıcı olmayan biçimde belirlemeye çalışırlar. Belirlenim, demokratik sistemlerde siyasal aktörlerin siyasal etkisi ya da metinlerin çerçevelenmesi yoluyla gelir. Bu, iktidarın dağıtımını, paylaşımını, aynı zamanda bir siyasal liderin meşruluğunu sağlayabilmesi için de gereklidir: Hatta onun iktidarı ve otoritesi bile çerçevelemeyle sağlanır. Medya metinlerini çerçeveyeleyen gazetecilerin düşünceleri ve medya kurumlarının işleyişiyle oluşan kurallar, normlarla biçimlenen haber paradigması medyayı bu iktidar dağılımında en etkili aktör olarak ön plana çıkarır. Dolayısıyla siyasal aktörler, iktidara ulaşmak için anaakım (merkez) medyanın yayınlarını “dayatmacı” biçimde “yakın markaj” a alırlar (Entman, 2007).

1 Toplumsal belleği ve dolayısıyla meslek ideolojilerini kapsayan -grup kimlikleri oluşturan- ideoloji kimilerine göre, “gerçek ilişkilerle kurulan imgesel ilişki” (Althusser, 2006: 91); kimilerine göre, “anlamlandırma” (Hall, 1994: 75); kimilerine göre, “bir grubun, sınıfın ya da öbür toplumsal oluşumların üyeleri tarafından paylaşılan bir toplumsal biliş biçimi(dir)” (van Dijk, 1994: 279). İdeolojiler, “toplumda birleştirici ve bütünleştirici bir güç olarak hizmet eden bir mekanizma” (Shoemaker, Reese, 1997: 99) olarak çalışırlar. Gruplara özgü olmalarına karşın, daha genel ve daha basit kültürel işlevlere sahip olan tüm ideolojiler, özgürlüğün, eşitliğin ve toplumsal rızanın, ortak alan sınırlarının aşılmasını engellerler. Bu özellik, değerlerin aynı kültür içinde genelde “karşı çıkılmayan inançlar” olarak ideolojilere dönüşmesine işaret eder (van Dijk, 2003: 24-26).

Hükümet ve hükümet kademeleriyle kurulan ilişki², medyanın bilişsel yapısında bir takım değişiklikler oluşturur. Kamunun temsilinde çerçevelemenin uygulanması, siyaset yapıcılar, diğer elitler, gazeteciler ve vatandaşlar boyunca çift yönlü bir *şelale* gibi akar. Böylesi bir iletişim içinde, hem yukarıdan aşağıya bilgi üretilirken, aşağıdan yukarı da bunların sonuçlarının yansımalarıyla ilgili geri bilgiler aktarılır. Geri bildirimler kimi zaman yönetimdekileri etkilemesine karşın, kamuoyu bağımlı değişken olarak kabul edilir. Ancak en önemlisi, bu bilgi akışına katılan tüm katılımcıları (liderleri, gazetecileri, kamu yanıtlarını) biçimlendirmesidir. Gazetecilerin motivasyonu, çalıştıkları kuruluşların motivasyonuna uygun biçimde, iktidarın çerçevelerini paketlemek için haber içeriklerini denetlemek zorunda kalırlar. Böylece, medya kuruluşları ve çalışanları, ekonomik baskı ve dürtüler, müşteriler, norm ve ilkeler ve değerler tarafından yönlendirilmiş olurlar (Entman, 2003: 420-422).

Şekil 1.1. Basamaklı Ağ Aktivasyonu (Cascading Network Activation) (Entman, 2003: 419)

Bilgi, medya ile siyasal iktidar ilişkilerinde bir takas metası olarak görülür. Medya, en ucuz ve en kısa yoldan nitelikli bilgiyi elde edebilmek için bilgi kaynağını elinde bulunduran çeşitli iktidar gruplarını ve hükümetleri kullanmaya çalışırken, iktidar çevreleri de bilgi oluşturma gücünü kullanarak, medya üzerinde her türlü baskıyı devreye

2 Bu süreçte, özellikle Türkiye’de iktidarın doğrudan müdahaleleri sonucu medya kuruluşlarının sahipliğinin yeniden kurulması, medya gruplarının iktidara olan konumlarında bir kayma oluşması, mesleki ideolojilerinin değişmesi, çalışanların işlerini kaybedip, kendilerini daha rahat ifade edebilecekleri kuruluşlara geçmeleri ve merkez (anaakım) medyanın odağının değişmesi gibi birçok yapısal değişimler gözlemlenebilmektedir.

sokarlar (Bourdieu, 1997: 79). Bu durum, ilişkide bir dengesizliğin oluşmasıyla, düzenli ve güvenilir haber akışının denetiminin siyasal iktidara geçmesiyle sonuçlanabilmektedir.

Kamu söyleminin ideolojik boyutu pek çok sözlü olmayan pratikler, örgütsel yapılar, kurum ya da kuruluşun çeşitli özellikleriyle biçimlendirilmesi söz konusu olabilmektedir. Van Dijk'e (2003) göre, haber ya da gazetecilik ideolojisi, salt biçem ve içerik olarak haberde ortaya çıkmamaktadır. Meslek ideolojisi, haber toplama, kaynaklarla ilişki kurma, diğer gazetecilerle ve haber üretimindeki kimselerle etkileşim içinde olma ve gazetecilik rutin etkinliklerinin hepsini kapsar (van Dijk, 2003: 47). Ancak haber³ kaynaklarının sınırlamaları, değerleri ve ideolojik kuralları gibi hegemonyacı taleplerin kabul edilmesi, yayın öncesi haber düzeltmesinde (eşik bekleliği) (Shoemaker ve Reese, 1997: 158-159) söz iktidara geçer.

Örgütler arasındaki çekişmeleri gidermeyi ve denge kurmayı amaçlayan siyasal aktörler, güç mücadeleleri için yoğun olarak iç ve dış iletişim kanallarını kullanma eğiliminde olabilmektedirler. Bu amaçla, sürekli yenilenen modern devletin iletişim ve mücadele süreçleri konusunda uzman kadrolara başvururlar (Keskin, 2011: 156). Medya ve kamuyla ilişkilerini düzenleyecek halkla ilişkilerin işlevselliğinden yararlanırlar; danışmanlar istihdam ederler. Yaygın adları *spin doktoru*⁴ olan bu danışmanlar, bağlı oldukları -iktidarı elinde bulunduran devlet yönetimdekiler, siyasal partiler, adaylar gibi kişi ve kurumlar vb.- kesimlerin çıkarı doğrultusunda siyasal süreci senaryolaştırarak kurgularlar, gerçekliğin üstünün örtmek için bir manipülasyon süreci işletirler (Ustakara ve Aydemir, 2015: 77-78). Söz konusu bu süreç, hükümet, iş çevreleri ve medya arasında sürekli bir bağlantı oluşturur; haber denetiminin ele geçirilmesi, medya uzmanlarının habere erişim konusunda bağımlı olduklarının hissettirilmesiyle sürdürülür (Güngör, 2006, 314). Temsil edilen kişi ya da kurumların olumsuz yönlerinin hedef kitleye erişmesinin ve oluşabilecek eleştirilerin önlenmesi, önlenemediği durumda bunları lehine çevrilmeye çalışılması amaçlanır (Güngör, 2006: 307; Özgen ve Bayraktar, 2014: 4). *Spin döngüsü* olarak nitelendirilen bu sürecin başlamasıyla haber yönetimi haber yönlendirmeye, şeffaflık aldatmacaya, etkileyici gündem propagandaya, doğruluk çarpıklığa evrilir. Gerçekleşen olgular dışında, iyi belirlenmiş cümlelerin kullanımı, stratejik olarak hazırlanmış iddialar kullanılarak saptırma ve yanlış yönlendirmeye ilginin yönü değiştirilir (Foa, 2006: 207). Örtmecenin eş anlamlısı olarak kabul eden *spin*, ne tamamen yalan ne de tamamen gerçek olan haberin niteliğini kasıtlı olarak gölgelendirilmesi; kamu algısını yeniden biçimlendirilmeye çalışılmasıdır (Mihas, 2005: 130).

Bu biçimlerde oluşan iktidar-medya ilişkileri, medya içeriklerinin nitelik açısından kökten değişmesiyle sonuçlanabilmektedir. Bir taraftan siyasetçiler medyayı izlemeye, bilgi ve düşünceleri öğrenmeye ve medya etkisiyle hareket etmeye başlarken, medya ise siyasal çatışma ya da kriz dönemlerinde devlet tarafında yer almaları nedeniyle siyasal

3 Halkla ilişkilerin mucidi ve manipülasyonun ustası olarak tanınan Edward Bernas, haberin ölü ve ruhsuz bir şey olmadığını, tersine haberin kasıtlı ve planlı oluşturulmasında yazının mimarisi, filtrelenmesi, çerçevelenmesi aşamalarının tamamında *spin* bulunduğu düşüncesini taşır (Ewen, 1996'dan akt. Güngör, 2006, 312-313).

4 Etiksel kaygılardan yoksun ve şüpheli/sinik bir karaktere sahip olan *spin doktorları*, medyanın ve eşik beklelerinin zayıflıklarını, gazetecilik standartlarını, rutinlerini bilen ve bunlardan yararlanan, gerçekler ortaya çıkıncaya kadar onları çarpıtma ve beklentileri yönlendiren kişilerden oluşurlar. Haber sızdırılmasının sistematikleştiği ve bilgi akışı denetiminin normalleştiği bir kültürel ortam yaratarak, görünmez ancak önemli olan tarafsız, güvenilir ve gerçekçi kurumsal iletişim arasındaki sınırları ihlal etme ve yok etme eğilimine girerler. Hükümetler açısından demokratik denetimin dışında kalan gizli bir güç olarak işlev görürler (Foa, 2006: 206-209).

aktörler haline gelerek siyasal sınıf alanına dahil olurlar (Keskin, 2011: 157). Böylece, iktidarın ürettiği bilgiler, “iddia” olarak değil, “güvenilir bilgi” olarak kabul edilir, hükümet temsilcileri tarafından gündeme girmesi için haber değeri taşımayan olaylara⁵ itaat edilir, haber çerçeveleri iktidarın bakış açısına göre seçilmeye, iktidarın sözlüğünde yer alan kavramlarla bilgi üretilmeye başlanır. Daha belirgin biçimde açıklamak gerekirse *gündem belirleme (agenda-setting)* (McCombs ve Shaw, 1972; Shaw, 1979), *önceleme (priming)* (Scheufele ve Tewksbury, 2007), *çerçeveleme (framing)* (Entman, 2003; 2007), *endeksleme (indexing)* (Livingston ve Bennett, 2003) gibi uygulamalarla medyanın haber üretimi etkilenir. Bu araçlarla iletişimciler, “gerçekleri parçalamak yerine onları eğip bükme, vurgu ve diğer süsleme ve inandırıcılık tekniklerini kullanarak bir düşünceyi açıkça savunmadan görünüşteki nesnellikten çok uzaklaşmadan” istedikleri izlenimi oluşturabilme yeteneğine sahip olurlar. Uzmanlardan (reklamcılar, halkla ilişkilerciler, iletişim danışmanları vb.) teknik destek alan siyasetçiler de bu uygulamanın nimetlerinden yararlanma olanağına kavuşurlar (Paranti, 2008’den akt. Yetkin, 2010: 29).

Rıza üretimi için kurulan ilişkinin niteliği, haberin içeriğini doğrudan etkiler. Birçok toplum üyesi tarafından kullanılan alışagelmış şemalarla tamamen uyumlu olan güçlü çerçeveler, çoğu bireyde benzer yanıtları harekete geçirmek için büyük kapasiteye sahiptirler. Ancak, kültürel olarak baskın şemalar tutarsız ve açık olmayan yorumlamaları ortaya atan baskın şemalarla oluşturulmuş çerçevelerin motivasyon, iktidar ve stratejiyle ağırlıklı olarak ilişkili olabileceği gözlemlenebilir. Bu tür çerçevelemeyle oluşturulmuş baskın şemalarla uyuşmayan konu haberleri geldiğinde, genel (yaygın) kültürel, ruhsal işbirliğin yayılmasını engelleyerek, birlikte düşünme cesaretini kırabilmeyle sonuçlanabilmektedir (Entman, 2003: 422-423). Bu noktada, gazetecilerin haber kaynağı konumundaki kişilerin görüşlerini işleyiş biçimleri önemli bir gösterge olabilmektedir. İdeolojik çelişkilerin dışında, hükümet yetkilileri arasında çıkabilecek çeşitli fikir ayrılıklarına karşı gösterilen tutumlar, standart gazetecilik pratikleri tarafından ses ve görüş endekslenmesine ve olay güdümlü haber sınırlandırılmasına dönüşmesine yol açabilmektedir (Bennett vd., 2006: 468).

Tüm bu etkinliklerin yansıması, medyada eşik bekçileri olarak tanımlanan kişilerin meslek ideolojilerini⁶, dolayısıyla da ürettikleri metinlerini az ya da çok düzeylerde etkileyebilmesi biçiminde olabilmektedir. Toplumsal çıkarların bütünleştirilebilmesi için birtakım düşünce ve değerler, “kabul edilebilir” olarak tanımlanırken; diğerleri, “meşru olmayanlar” olarak damgalanabilmektedirler. Böylece, uzlaşma alanı ve meşru tartışma alanı dışına itilen sapkınlıkların alanı da oluşturulmuş olur (Shoemaker ve Reese, 1997: 133). Bu açıdan medya, temel toplumsal bir denetim mekanizması olarak işlev görür: Protestolar, grevler, cinayetler gibi olay ve olgular sapkınlık alanına sokulur. Çeşitli tekniklerle sapkınlıkları aşağılayan, değersizleştiren medya, ideolojik statükonun yeniden onaylanmasını sağlar. Siyasal uzlaşmayı bozan ya da buna karşı çıkanların teşhir

5 Meyer’e (2002) göre aslında bu durum, “politika boyutunun alışılmış karakteristiğinden, yani eleştirel olarak incelenebilen özel içeriğe ve sorun çözme yaklaşımına sahip eylem planından yoksun bir siyasal olay”dır. Siyaset boyutundan yoksun olan “konusuz siyaset” bilinçleri manipülasyona uğrattır.

6 Haber üretimi, ideolojik etkiler (ideolojik-medya dışı-kurumsal-medya rutinleri- bireysel düzeylerin) hiyerarşisi içinde üretilir ve bu nedenle en yüksek iktidar odakları yararına ortaya çıkar (Shoemaker ve Reese, 1997: 130).

edilmesi, suçlanması ve kamusal gündemden dışlanması sürecinde gazeteciler⁷ de önemli işlev görürler (Hallin, 1986'dan aktaran Shoemaker ve Reese, 1997: 106).

Eğer ideoloji anlamlar, hesaplamalar, anlatılar, imajlar, simgeler, kavramlar ve mitleri içeren temsiller sistemi olarak kabul edilirse, iktidar açısından medyanın önemi daha iyi anlaşılabilir. İktidar için medyadaki etkili denetim, siyasal iletişimde ya da siyasetçilerin söylemlerindeki örtmecelerle anlam kazanabilmektedir. Çünkü medya, tanımlanabilir bir perspektifte bilginin çerçevelenmesi ana işlevini yerine getirir (Ryabova, 2013: 36). Ancak, haber konularının ele alınacak çerçeveler gerçekliğin manipülasyonunu belli ölçüde sağlarken, kimi zaman bu yeterli olmayabilmektedir. Son kertede, okuyucu/izleyici konumdaki kamunun üyelerini oluşturan kitlelerin siyasal iktidarın amaçları doğrultusunda yönlendirilmesi için gönderilen mesajlara gömülü olan kodları açmalarının sekteye uğratılması gerekmektedir. Bu aşamada söz konusu bilişsel manipülasyon için, söylemin bütünü oluşturulan dilsel tekniklere başvurulabilmektedir. Kamuflijin faili durumuna dönüşen medyanın tarafsız görünmek amacıyla söylemde bulunan siyasal aktörlerin konuşmalarını okuyucuya/izleyiciye doğrudan aktarması, hem retoriğin⁸ hareket alanını ve propaganda gücünü serbest bırakabilmekte hem egemen ideoloji çerçevesinin uyguladığı gerçekliğin üstünü örtmesine izin verebilmekte hem de bireyi ideolojik etkilere karşı tamamen savunmasız kılabilmektedir.

Siyasal Medya İletişiminde Metaforlar ve Örtmeceler

Toplumsal ilişkileri ve toplumsal etkileri oluşturmada dilin önemi büyüktür. Chomsky'e (2007: 70) göre, bireylerin diğerinin söylemek istediği şeyi anlamak için çaba göstermesi olan iletişim, dilin toplumsal kullanımlarından biridir. Her toplum kendi içinde yaşayan bireylerin davranış gerekliliğine ilişkin değerler ve normlar üretirken, çeşitli zorlayıcı öğelerle desteklenerek bunlara uyulmasına zorlar. Değer yargıları sistemi iyi ve kötü niteliklerle toplumsal denetimi sağlar. Toplumsal değerlere bağlılık, itaat ya da zorlama dil yoluyla sağlanır ve toplumsal denetimin sonucu -aynı zamanda sansürleme yöntemlerinden biri- olarak zaman ve toplumun özelliklerine göre değişen örtmeceleri ortaya çıkarır (Demirci, 2008: 31-32).

Bu kapsam içine giren metaforlar siyasal aktörlerin retoriğinde merkezi yer tutarlar. Mecaz, hedeflenen ilişkileri harekete geçiren imgeleri yaratmanın ve düşünme yolunun kanalize edilmesi için kullanılır. Metaforlar, diğeri için bir ifadenin ikame edilmesi, arzu edilebilir kavramsal ve yananamlı anlamlar yaratarak dilsel bir köprü işlevi görür (Mihas, 2005: 129). Bu işlevde sözcük, dilin en dış yüzeyinde olan örtmecenin daha açık görülebilir yeridir. Sözcük seçimi, metaforik ve metaforik olmayan düzeylerde örtmece karakteristiğinin kaynağını oluşturur (Crespo-Fernandez, 2014: 14).

7 Benzer tehdit medya uzmanları için de geçerlidir. Çeşitli düzeylerdeki etkileri kapsayan meslek ideolojisinin etkisiyle gazeteciler her zaman baskı altındadırlar. Bu açıdan bakıldığında, Elizabeth Noelle-Neumann'ın (1997) "suskunluk sarmalı" içine girerler. Aksi durumda, egemen ideolojiye muhalif ya da iktidardaki hükümeti eleştiren bir gazeteci, yaptığı haberler ve yorumlar nedeniyle işsiz kalabileceği gibi sapkın ilan edilip mesleğini kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya kalabilir.

8 Eleştirel bakış açısı içinde, van Dijk'e (1988: 83) göre retoriğin ikna kabiliyeti, haber söylemi için çok özel amaç ve işlevlere sahiptir. Öncelikli olarak bir şirket ya da kurumun mal ve hizmetinin satın almaya teşvik etmeyi amaçlayan basındaki reklamlardan farklı olarak haber, ideolojik açıdan toplumdaki seçkin grupların inanç ve düşüncelerini yayma işlevi görür.

Siyasal söylemde sözcüklerin gerçek anlamları kasıtlı biçimde kamufle edilir. Gerek örtmeceler gerekse metaforlar, ussal resimleri çağrıştırmayı kullanarak, bireyin hayal gücüne saldırmak için kullanılabilirler. Örtmeceler, ustaki resimleri tamamen biçimlendirmeseler ya da nesnelere bütünüyle tanımlayamazlar da, gerçek anlamları belirsizleştirirler: İkili-anlatımla mantıksız mantıklı, suçlu suçsuz, güçsüz güçlü görünmesi sağlanır (Mihas, 2005: 129-130). Bu özellikler örtmeceleri, siyasal söylemin başat araçlarından birine dönüştürür.

Örtmecelerin toplumsal denetim sistemi içinde yer alan tabuyla ilişkisi kesintisizdir. Tabu, birbirine zıt yönde, bir yandan kutsal, diğer yandan esrarengiz, tehlikeli, yasak, kirli olan şeyleri çevreler. Kökeninde yasaklayan ve kısıtlayan olan ve kendisine yaklaşılamayan tabu, günümüzde ilahi korkuya denk gelir. Buna karşın, dinin ve ahlaki yasaklardan farklı özellik gösterir: Dönemsel cinsellik, doğum, yeni doğan bebekler, hasta insanlar, ölümler, erkeklerin kullanmış olduğu giysileri, aletleri ve silahları gibi esrarengiz olan ya da korku duyulan birçok şey tabu halini alır. Bu süreçte önce tabunun kendisi, sonraları onunla birleşen tanrı ve ruh, evrimleşmesinin devamı olarak da toplum tarafından bir ceza sistemi olarak görülür (Freud, 1999: 72-78). Baskı ve zorlamayla toplumsal kurallara itaat edilmesinin, değerlere bağlılık gösterilmesinin sağlanması için kullanılır. Tabu olarak kabul edilen konularda örtmecelerin (euphemism) ve kaba ifadelerin (dysphemism) devreye sokulmasıyla sansür olarak nitelendirilebilecek toplumsal denetim⁹ sağlanır. Bu bakımdan örtmecelerin, toplumsal ve psikolojik yapıyı yansıttığı söylenebilir (Demirci, 2008: 23; 33).

Geleneksel olarak örtmece, olumsuz etkilerin çağrışımını yapan konularda sözcüksel bir yer değiştirme stratejisidir. Bu strateji, görünüşte rahatsız edici iletişimde alıcılığı kibarca korumaktaymış gibi görünmesine karşın, aynı zamanda iletişimcinin kendini temsil etme endişelerini gidermeye hizmet edebilmektedir. Kaynak kimlik ipuçları bir etkileşimden arındırıldığında, iletişimcinin örtmeceyi keskin biçimde azalttığı görülür. Çünkü insanlar örtmeceyi, kendi itibarlarını korumaktan daha çok alıcının itibarını tehdit etmeyi en aza indirme eğilimine girebilmektedirler (McGlone, Beck ve Pfiester, 2006: 261-262). Siyasal aktörler de, kendilerine muhalif konumda bulunan dinleyicilerine olumsuz izlenim vermemek için hoş olmayan birleşmelere sahip sözcüklerden, ifadelerden kaçınma eğilimindedirler ve bu nedenle örtmecelere başvururlar. Süreç, siyaseten yanlış olma ya da bir toplumsal anlaşmayı bozmadan utanç verici konulardan güvenli bir biçimde başa çıkmayı sağlar. Kibar dil kullanımı, kaçamak yanıt sözlüğü (dağarcığı) ve diğer örtmece stratejiler, siyasetçinin hassasiyetini dinleyicilerin endişelerine yansıtabilme olanağı yaratır. Olumlu ya da en azından olumsuz örtmece boyutu, siyasal olarak duygulara yönelme, seslenme endişesinde ortaya çıkar. Aldatıcı biçimiyle karanlık yüzünü oluşturan bu tür örtmece söylemde tehdidin azaltılması, çıkarıcı gerçeklik çeşidinin tasarımı gibi iki farklı temel işlevi yürütür (Crespo-Fernandez, 2014: 6).

9 Bir çeşit sansür biçimi olan denetimin mantığı, tabu konularında dilin düzenlenmesi düşüncesinde yatar. X-phemism, doğrudan söylenen (yorusuz ifade) (orthophemism), örtmece (euphemism) ve kaba ifadeden (dysphemism) her birine karşılık gelir. Orta sınıfın nezaket ölçütü olarak, ifadenin X-phemism değer, varsayılan durum olarak kabul edilir. Saldırgan olabilecek bir konu gerçeğini göz ardı eden orthophemism tipik olarak (durumları) nesneleştirirken, dysphemistik ifadeler incitmek, gücendirmek, kızdırmak ve nondysphemistically ise yakınlık göstermek için kullanılır. Bunların tümü saldırganlığa odaklanmalarına karşın, tabu çok güçlü ya da muhatap konuyla öznel duygusallıkla yüklü olduğunda örtmece yeğlenir çünkü potansiyel saldırganlıktan kaçınmaya odaklanılır (Keith, 2012: 6).

Kaba konuşma ise, örtmecenin tersidir ve daha geniş çerçevede aslında bir bakıma tabulaştırılmış biçimdir. Örtmece gibi, hem korku ve nefret/tiksintiyi hem de nefret/kin ve aşağılamayı motive eder. Bu aşamada konuşmacılar, onları kızdıran ve reddettikleri, kötüledikleri, aşağılamak istedikleri insanlar ve şeyler hakkında kaba konuşmaya başvururlar. Bu nedenle, siyasal grupların karakteristiğine dönüştürmekte ve küfür, lanet okuma, kötü söz söyleme ve herhangi bir aşağılayıcı yorumları içeren kaba ifadeler kullanabilmektedirler (Keith ve Burrige, 2006: 31). Aslında konuşma sırasında sarf edilen hakaret, konuşmacıyı ötekenden ayıran, aralarındaki bu mesafenin tartışılmaz olduğu eğilimi açıkça gösterir bir niteliktir (Meyer, 2009: 15).

Örtmece çeşitleri, hoş olmayan bir konuyla rahatsız edici iletişimsel birleşmeleri zayıflatmada başarılı olması durumunda, kullanıcının kendini sakinme zorunluluğu olarak adlandırılır. Bu bakış açısıyla, bir söylem stratejisi olarak, -askeri görevlerdeki kamufraj oluşturmanın başarısı mantığıyla- aynı bağlamın sarılmasında olabildiğince fark edilmeyen hedeflerin yorumuyla başarı sağlanabilir. Kamufraj hipotezinde daha çok geleneksel olarak örtmecenin sahip olduğu kibarlığın algılanmasının düzeyinde bir artış amaçlanır. Bu noktada, basmakalıplığın akıcılığına güvenilir. Geleneksel olarak konuşmacıya hem kolayca anlaşılmasını hem de bazı konuları gözden kaçırabilmesini sağlayarak bir karşılaştırma gücü verir (McGlone, Beck ve Pfiester, 2006: 264).

Tüm bu uygulamalar içindeki kamufraj, düşüncenin bilgi yapısını ve sürecini engellemeyi ya da en azından yavaşlatmayı amaçlar. Mantıksal gereklilikten çok, bir tür biyolojik gerekliliğin yansıması olan evrensel dil bilgisi, yani dile dair bilgi, bir kurallar ve temsiller sistemi, bir bilişsel hesaplama sistemi içerir. Motor aygıtlarla ve algı organlarıyla bağlantılı olan bu sistem, cümlelerin biçimini ve anlamını belirleyen ilkeler, kayıp öğelerin nerede ortaya çıkması ve nasıl anlaşılması gerektiğini belirlerken, bilinç bunları “görür” ve bilişsel hesaplamalarında bunları kullanır (Chomsky, 2007: 77). Bilgi sürecini ya da hesaplamayı içeren bilişsel yaşamın bir parçası olan bir hesaplama türü olan düşünme, duygular, güdüler ve arzular, o anki yargı ve hedef yargı arasındaki farkı hisseden ve farkın ortadan kaldırılması için bir tasarım operasyonu işleten geri besleme mekanizmalarıdır. Düşüncenin bilgi yapısı ve sürecini (imaj, cümleler, hiyerarşi yapı, uzun dönem bellek için ağlar vb dizilişleri) deneyimsel karakterinde bilişsel psikolojiyi motive eder. Bu hesaplama sistemi, durumsal davranışta gizlilik içindeki sonuçlanan karmaşık koşullara, döngülere, dallara ve filtrelere sahiptir (Pinker, 2005: 2-3).

Siyasal dil de, söz konusu hesaplama mekanizmasını sekteye uğratmak için çalışır. Wodak (2012: 2017), siyaseten oluşturulan *biz* ve *diğerleri* arasında çizilen sınırın her zaman değişebilme olasılığı taşıdığına dikkat çeker. Bu sınırlarla birlikte her zaman sadakatlerin değişmesi, yeni yüklenmelerin, siyasal ve farklı değerlere yeni bağlılıkların oluşabilme olasılığıdır. Bu nedenle iktidar mücadeleleri her zaman görünür değildir ve kimi zaman yüzeyin altında oluşur. Eliecer Crespo-Fernandez (2014) de, siyasal dilin örtmeceyi zemine ektiğini ve siyasal söylemde aynı özellikte bir unsur olarak kendini gösterdiğini belirtir. Siyasal örtmece, temel olarak, siyasetçilerin imajlarını koruma ana amacına sahip toplumsal engellemelere tepki gösterir ve bu yolla kendileri ve temsil ettikleri siyasal gruplar açısından son derece önemli olan iyi izlenim sunma işlevi görür. Yalnızca sözlüksel bir yer değiştirme süreci olmayan örtmece, aynı zamanda

sözel davranış biçiminde görevini yerine getirir. Bu bakış açısıyla herhangi bir iletişim etkinliğinde birisinin olumlu itibarını koruma girişiminde bulunan sözcüksel birim ya da sözel bir strateji olarak kabul edilir (Crespo-Fernandez, 2014: 8-9).

Ses yinelemeleri, metaforlar, metonimiler, ironiler, benzetmeler gibi retorik karşıt anlatım ve diğer çeşitlerinden biri olan örtmecelerin (van Dijk, 2003: 109) çok sayıda kullanımı söz konusudur. Olumsuz anlamlı bir kelimeyi karşılama, anlam belirsizliği, karşıladığı kelimenin anlamını iyileştirme, yerine geçtiği kelimenin biçimsel karakterini iyileştirme (Çelik, 2011), özür dileyici/mazeret açıklama, şehir merkezini ön plana çıkarma, riskten korunma, olumsuz yönden yaklaşma, abartma, edilgen, simgesel/mecazlı dil kullanımı, dolaylı anlatım, eksik belirtme, olduğundan küçük gösterme (Crespo-Fernandez, 2014: 13) gibi birçok araç kullanıma sokulur.

Tablo-1: Örtmece Çeşitleri (Demirci, 2008: 30)

1. Şekle dayanan örtmeceler	2. Anlama dayanan örtmeceler
A. Kelime yapımı yolu 1. Birleştirmeler, 2. Türetme 3. Akronim 4. Yansıma sesler	A. Ayrıntıyı öne çıkarma B. İma etme C. Benzetme D. Metonim (kinaye) E. Zıt anlam F. Olduğundan küçük gösterme
B. Ses değişiklikleri 1. Ters argo 2. Kafiyeli argo 3. Sesbirimsel değiştirme 4. Kısaltma 5. Silme	G. Abartma H. Özel adlar verme I. Coğrafi sıfatlar verme
C. Ödünçlemeler	

Çeşitli biçimlerde uygulamaya sokulan örtmecelere geniş açıdan bakıldığında, topluma ve geçerli dile göre çeşitlenmesine karşın, genelde din (tanrı), cinsellik, boşaltım, bazı insan bedeni organları, siyaset, para/sosyal statü, ırk, ölüm konuları hakkında olduğu görülür (Demirci, 2008: 23). Toplum tarafından düşüncesiz sayılan ve hoş karşılanmayan sözcüksel etkinlikler kadar insan grupları (evsizler, engelliler, cinsel ve etnik azınlıklar) da üstünün örtülmesi gereken konular arasında yer alırlar.¹⁰ Siyasetçiler de, bu konulardan kaçınma eğilimine girerler ve avantajsız gruplara, bireylere duyarsız görünmemek için örtmeceyi düzenli olarak kullanırlar (Crespo-Fernandez, 2014: 8-9). Ancak tüm bu çözüm yollarının yanı sıra, siyasal hedeflere ulaşmak için daha farklı manevraları devreye sokabilirler.

Mutlak biçimde haklı çıkma amacını taşıyan bir tartışma sanatı olan *eristik diyalektik* doğrunun yanlış ve yanlışın doğru gibi görünmesini sağlayan bir dizi söz *hilesi/aldatmacası* ve retoriksel tarzlar içerir. Konuşmacı ya da tartışmacı, dinleyenlerin değerlendirme ve algıyla yeteneğine etki ederek gerçekliği değiştirmeye çalışır. Bir kısmı metaforlaştırma ve örtmecelerle örtüşen iki farklı kavramın aynı sözcüklerle kullanılması yoluyla akıl yürütme yanlışlığına neden olan *eşadlılık*, çeşitli örtmece

¹⁰ Duverger'e (1984) göre, üstü örtülmesi gereken konulardan bazıları; kadınlara özgürlük (46), sosyal hizmet (208), eğitim (168) gibi dinsel, ulusal, ırkçı vb. faktörler çoğu zaman sınıf çıkarlarını kamufle ederler (62).

çeşitleri kullanılarak *ad seçme*, toplum tarafından beğenilmeyen ya da nefret edilen bir toplumsal kategoriye dahil etme biçimindeki *etiketleme*, karşı tarafın zayıf noktası olan konularda zorlama yaparak *öfkede zaaf arama*, nedenlere yönelerek mantık yerine güdüler üzerinden iradeye etki etmek için *taraf tutma*, tartışma konusundan ayrılarak hakaret, kabalık yapma biçiminde karşı tarafın kişiliğine saldıran *kişiselleştirme*, iddianın öncüllerini hatta öncüllerin öncüllerini (önergeleri) konuşmaya serpiştiren *oyun gizleme*, aslen iki ya da üç kişiye ait olabilen evrensel düşüncelerinin çoğunluğun düşünceleriymiş gibi algılanmasını sağlayan genel önyargıların otorite olarak kullanılmasıyla düşünceleri ve eylemleri etkileyebilen *neden yerine otorite gösterme*, karşı tarafın argümanlarını ona karşı kullanılarak, “Niçin ilk trene atlayıp burayı terk etmiyorsun?” örneğinde olduğu gibi *zorluk çıkarma*, *mutlaklaştırma*, *tribünlere oynama*, *saptırma*, gibi daha birçok *hile*¹¹ kullanılır (Schopenhauer, 2012). Güncel siyasette sıkça karşılaşılabilen diğer çeşitler gibi tüm bu dilsel kamufraj yöntemleri, ait oldukları ideolojiler doğrultusunda siyasetin gerçekliği örtülmesinin koşullarını yaratma yeteneğine sahip olabilmektedirler.

Geniş halk kitlelerini ideolojiler etrafından siyasal olarak birleştiren öğeler bulunur. Siyasetçiler de, ulus, ulusal değerler sistemi ve onun çevresinde gelişen genel uzlaşma gibi değerlere hitap ederek, siyasal amaçlarını bunların arkasına saklama eğilimine girebilmektedirler. Reklamcılık sektöründe sıklıkla başvurulan idealleştirme, bir partinin, bir sınıfın ya da grubun taraftar oluşturmak için kendini dışarıya yansıttığı yönünü oluşturur. Başka bir kamufraj tekniği ise, halk yığınlarını çıkarlarının tehlikede olduğuna inandırmaktan geçer. Gerçekte tehlikede olan, küçük bir azınlığın kendi özel çıkarları olmasına karşın, genelde ya bir düşman yaratılır ya da zaten var olan bir düşmanın önemi abartılır ve iktidardakilerin çıkarlarının korunması için alınan önlemler, toplum çıkarlarının düşmana karşı savunulması gibi yansıtılmaya çalışılabilir. Muhalefeti zayıflatıp iktidardan yana olmaya zorlamak için uygulanan bu taktik, son kertede, çarpışmalardan kurtulmak için ulusçu bir savaşla sonuçlanabilme olasılığı taşır (Duverger, 1984: 138-140). Siyasiler tarafından tüm bu örtmece ve kamufraj stratejileri uygulamaya sokulurken, tutucu gruplar gibi kitle medyası da önemli olarak kabul edilen siyasal, ekonomik, askeri, çevre gibi konularda yoğun tartışmalı ve yanıltıcı birçok örtmeceyi ortaya çıkarırlarken (Hoja, 2012: 553), yumuşatıcı, sakinleştirici, yatıştırıcı farklı kamufraj yöntemlerini de kullanır. Böylece bireyler, farklı siyasal düşünce kaynaklarından gelen bilgidan mahrum kalırlar (Duverger, 1984: 141).

Sonuç ve Değerlendirme

Siyasal aktörler kendi çıkarları için olabileceği gibi çeşitli nedenlerle yönetmeye aday oldukları geniş kitleleri manipüle etmeyi amaçlayabilmektedirler. Benzer biçimde, geçerli ekonomik yapının bir gereği olarak medya da siyasal aktörlerin çıkarları doğrultusunda siyasal aktörlere destek sağlama eğilimine girebilmektedirler. Destek sağlamakta tereddüt edilmesi durumlarında ise, *spin doktorları* aracılığıyla ya da medya sahipliği yoluyla işbirliği içine girmeleri için zorlanmaları da söz konusu olabilmektedir. Böylesi koşullarda işbirliği içine girmeleri için motive edilen gazeteciler ve diğer medya uzmanları, öncekinden daha etkin siyasal aktör konumuna yerleşirler. İktidara yakınlık ya

11 Diğer *hile*ler için bkz. Schopenhauer (2012).

da muhaliflik biçiminde ortaya çıkabilecek bu etkinlik, siyasal alanın her iki kesiminin kullandıkları benzer iletişim stratejilerini ve yöntemlerini daha güçlü kılmasıyla sonuçlanır.

İktidar yanlılığı ve karşıtlığının keskinleştiği koşullarda yer alan haber ve yorumlarda, söylemin bütünü oluşturarak *endeksleme*, *çerçeveleme*, *metaforlaştırma* ve *örtmece* gibi teknikler devreye sokularak, okuyucuların bilinçleri manipülasyona uğratılmaya çalışılır. Bütünleşik olarak çalışan tüm bu uygulamalarla gerçeklik kamufle edilirken, tersi durumda da farklı sonuç ortaya çıkarmaz: Medyanın kendini korumak için siyasetçilerin söylemlerini doğrudan alıntılarla yorumluşturarak aktarması kitleleri oluşturan bireyleri propagandaya karşı savunmasız bırakma olasılığını ortaya çıkarır. Değerlere hitap etme, *idealleştirme*, *düşman icat etme* ve *başka hedefin ardına gizleme* gibi (kamufraj) taktikleri, bu kez de, aracız olarak gerçekleşir. Elbette, medyanın muhalefetten daha ağırlıklı olarak iktidara yer vermesi, siyasal rakipler arasında bir dengesizliği ortaya çıkaracağı rahatlıkla söylenebilir.

Manipülasyon mekanizmasının çift işlevi bulunur: Hem hiyerarşik biçimde aktivasyon şebekesinde yer alan tüm kademeler sansürlenebilmekte, medyanın (gazetecilik) meslek ideolojileri evrimde ve haberciler birer taraftara dönüştürülebilmekte hem de egemen söyleme uygun yeni bir gerçeklik ve bu yeni gerçeklikte yeni bir toplum oluşturulabilmektedir. Bir taraftan, imal edilen kabul edilebilir toplumsal çıkarlar etrafında yekpare bir halk oluşturulurken, diğer taraftan sapkın olarak tanımlanan kesimler ötekileştirilir. Böylece, egemen ideoloji eşgüdümünde imal edilmiş bir gerçeklik içinde imal edilmiş bir anavatanda yaşayan yine imal edilmiş bir halk oluşur ki, iktidarın amaçlarının aslen ortak çıkarlar gibi algılanıp, rıza gösterilmesinin yolu açılabilir.

Siyasal iletişim alanı için iyi bir laboratuvar ortamı oluşturan Türkiye’de gerçekliğin üretim biçimlerinin yeterince araştırılmamış olması akademik alanda bir boşluk oluşturmaktadır. Bu araştırmayla, siyasal dil kullanılarak ideolojinin gizlenmesinde işlevsel olan yöntemlerin keşfedilmesi ihtiyacı giderilmeye çalışılmıştır. Gerek iktidarların gerekse medyanın kullandığı stratejilerin ve yöntemlerin neler olduğunun keşfi, ister istemez ilişkili araştırma yöntemlerinin belirlenip, geliştirilmesini ve iletişimin arka planında yatan saiklerin neler olduğu anlaşılabilmesini beraberinde getirir. Dolayısıyla, bu araştırmanın ortaya koyduğu manipülasyonun yapılış ve gerçekliğin kamufle edilmiş biçimlerinin anlaşılmasının yeni ampirik çalışmalarının yolunu açabileceğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Kaynakça

Althusser, Louis, (2006). *Yeniden Üretim Üzerine*, Alp Tümertekin ve Işık A. Ergüden (çev.), İstanbul: İthaki Yayınları.

Bennett W. L., Lawrence R. G. ve Livingston S., (2006). “None Dare Call It Torture: Indexing and the Limits of Press Independence in the Abu Ghraib Scandal”, *Journal of Communication*, (56), s.467–485.

Bourdieu, Pierre, (1997). *Televizyon Üzerine*, Turhan Ilgaz (çev.), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Chomsky, Noam, (2007). *Demokrasi ve Eğitim*, Ender Abaođlu (çev.), İstanbul: BGST Yayınları.

Crespo-Fernandez, Eliecer, (2014). "Euphemism And Political Discourse in The British Regional Press", *Brno Studies in English*, 40(1), s.5-26.

Çelik, Cengiz, (2011). "Türkiye Türkçesinde Örtmece ve Tabu Kelimeler", Dođu Akdeniz Üniversitesi Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Mađusa, Kıbrıs.

Demirci, Kerim, (2008). "Örtmece (Euphemism) Kavramı Üzerine", *Milli Folklor*, 20(77), s.21-34.

van Dijk, Teun A., (1988). *News as Discourse*, New Jersey: Lawrance Erlbaum Associates Inc..

van Dijk, Teun A., (1994). "Söylemin Yapıları İktidarın Yapıları", Mehmet Küçük (der. ve çev.), *Medya, İktidar İdeoloji* Ankara: Ark Yayınları, s.271-327.

van Dijk, Teun A., (2003). "Söylem ve İdeoloji: Çok Anlamlı Bir Yaklaşım", Nurcan Ateř (çev.), Bariř Çoban ve Zeynep Özarslan (der.), *Söylem ve İdeoloji*, İstanbul: Su Yayınları, s. 14-112.

Duverger, Maurice, (1984). *Politikaya Giriş*, Semih Tiryakiođlu (çev.), İstanbul: Varlık.

Entman, Robert M., (2003). "Cascading Activation: Contesting the White House's Frame After 9/11", *Political Communication*, 20(4), s.415-432.

Entman, Robert M., (2007). "Framing Bias: Media in the Distribution of Power", *Journal of Communication*, (57), s.163-173.

Erdoğan, İrfan, (2011). *İletişimi Anlamak*, Ankara: Pozitif.

Foa, Marcello, (2006). "Görünmez Tehlike: Spin Doktorları Medya Etik Kurallarını Nasıl Atlarlar", *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*. (20), s.205-210.

Foucault, Michel, (2007). *İktidarın Gözü*, Işık Ergüden (çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları,

Freud, Sigmund, (1999). *Totem ve Tabu*, Niyazi Berkes (çev.) İstanbul: Sayfa Yayınları.

Güngör, Ahmet, (2006). "Türkiye'de Yeni Bir İletişim Eğilimi: Spin Doctor", *II. Ulusal Halkla İlişkiler Sempozyumu 21.Yüzyılda Halkla İlişkilerde Yeni Yönelimler, Sorunlar ve Çözümler*, Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi, s.305-318.

Hall, Stuart, (1994) "İdeolojinin Yeniden Keşfi: Medya Çalışmalarında Baskı Altında Tutulanın Geri Dönüřü", Mehmet Küçük (der.), *Medya, İktidar ve İdeoloji*, Ankara: Ark Yayınevi, s.57-103.

Hall, Stuart, (1997). “İdeoloji ve İletişim Kuramı”, Süleyman İrvan (der.), *Medya, Kültür, Siyaset*, Ankara: Ark Yayınevi, s.101-126.

Hojati, Alireza, (2012). “A Study of Euphemisms in the Context of English-speaking Media”, *International Journal of Linguistics*, 4(4), s.552-562.

İrvan, Süleyman, (1994-1995). “Demokratik Sistemde Medyanın Rolü”, *Birikim*, (68-69), s.78-83.

Keith, Allan, (2012.) “X-phemism and Creativity”. *Lexis. E-Journal in English Lexicology* (7), s.5-42.

Keith, A. ve Burridge, K., (2006). *Forbidden Words*. UK: Cambridge University Press.

Keskin, Fatih, (2011). *Politik Profesyoneller ve Uzmanlar*, Ankara: De Ki Yayınları.

Livingston, S. ve Bennett, W. L., (2003). “Gatekeeping, Indexing, and Live-Event News: is Technology Altering The Construction Of News?”, *Political Communication*, 20(4), s.363-380.

McCombs, M. E. ve Shaw D. L., (1972). “The Agenda-Setting Function of Mass Media”, *The Public Opinion Quarterly*, 36(2), s.176-187.

McGlone, M. S., Beck, G. ve Pfister A., (2006). “Contamination and Camouflage in Euphemisms”, *Communication Monographs*, 73(3), s.261-282.

McQuail, Denis, (2010). “Hesap Verilebilirlik ve Gazeteciliğin Regülasyonu”, Bülent Çaplı ve Hakan Tuncel (der.), *Televizyon Haberciliğinde Etik*, Ankara: Fersa Matbaacılık, s.125-143.

Meyer, Michel, (2009). *Retorik*, İsmail Yergüz (çev.), Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

Meyer, Thomas, (2002). *Medya Demokrasisi: Medya Siyaseti Nasıl Sömürgeleştirir*, Ahmet Fetti (çev.), İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.

Mihas, Elena, (2005). “Non-Literal Language in Political Discourse”, *Linguistics*, (5), s.124-139.

Noelle-Neumann, Elisabeth, (1997). “Suskunluk Sarmalı Kuramının Medyayı Anlamaya Katkısı”, Süleyman İrvan (der.), *Medya, Kültür, Siyaset*, Ankara: Ark Yayınevi, s. 223-232.

Özgen, E. ve Bayraktar, N., (2014). “Spin Doktor Tehdidi Altında Halkla İlişkiler”, *Marmara İletişim Dergisi*, (21), s.1-18

Pinker, Steven, (2005). “So How Does the Mind Work?”, *Mind & Language*, 20(1), s.1-24.

Ringgen, Stein, (2010). *Demokrasi Ne Yarar? Özgürlük ve Ahlaki Yönetim Üzerine*; Nusrettin Elhüseyni (çev.), İstanbul: Yapı Kredi Yayınevi.

Ryabova, Maria, (2013). “Euphemisms and Media Framing”, *European Scientific Journal*, 9(32), s.33-44.

Shaw, Eugene F., (1979). “Agenda-Setting and Mass Communication Theory”, *International Communication Gazette*, 25(96), s.96-105.

Scheufele, D. A. ve Tewksbury, D., (2007). “Framing, Agenda Setting and Priming: Evolution of Three Media Effects Model”, *Journal of Communication*, 57(1), s.9-20.

Shoemaker P. ve Reese S. D., (1997). “İdeolojinin Medya İçeriği Üzerindeki Etkisi”, Süleyman İrvan (der.), *Medya, Kültür, Siyaset*, Ankara: Ark Yayınevi, s. 99-138.

Schopenhauer, Arthur, (2012). *Haklı Çıkma Sanatı*, Ülkü Hıncal (çev.), İstanbul: Sel Yayınevi.

Tokgöz, Oya, (1998). “Kamu Yönetiminde Medyanın Rolü”, *Amme İdaresi Dergisi*, 31(1), s.45-56.

Ustakara, F. ve Aydemir, M., (2015). “Şeytanın Avukatı’ndan Başkanın Adamları’na: Asimetrik İletişim ve Spin Döngüsünde Gerçeklik Üretimi”, *Selçuk İletişim Dergisi*, 9(1), s.72-93.

Wodak, Ruth, (2012). “Language, Power and Identity”, *Language Teaching*, 45(2), s.215-233.

Yetkin, Bariř, (2010). *Popülizm ve Özal–Erdoğan*, Antalya: Y.A.R. Müdafaa-i Hukuk Yayınları.